

YGS-TÜRKÇE

CÜMLE TÜRLERİ

(CÜMLE ÇEŞİTLERİ)

ORDU
ÖDM

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Anlamlarına Göre Cümleler

Olumlu Cümle

Olumsuz Cümle

Soru Cümlesi

Ünlem Cümlesi

Yükleminin Türüne Göre Cümleler

Fiil (Eylem) Cümlesi

İsim (Ad) Cümlesi

Yükleminin Yerine Göre Cümleler

Kurallı Cümle

Devrik Cümle

Eksiltili Cümle

Yapılarına Göre Cümleler

Basit Cümle

Birleşik Cümle

Sıralı Cümle

Bağlı Cümle

1. ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

a. Olumlu Cümle

Yüklem bildirdiği işin, oluşun, durumun gerçekleştiği veya gerçekleşeceğini ifade eden cümlelerdir.

- *Her şey gibi bu acı da unutulup gider bir gün.
- *Hava bugün çok güzeldi.
- *Senin ne dolaplar çevirdiğini bilmiyorum değilim.
- *Öldük ölümden bir şeyler umarak. (biliyorum)

b. Olumsuz Cümle: Yüklem bildirdiği işin, oluşun, durumun gerçekleşmediğini veya gerçekleşmeyeceğini anlatan cümlelerdir. Olumsuzluk, yüklemi fiil olan cümlelerde "-ma, -me, -maz, -mez" olumsuzluk ekleriyle; yüklemi isim olan cümlelerde ise "-sız, -siz" ekiyle, "değil" ve "yok" sözcüğüyle yapılır.

*Sende hiç akıl yok. *Bu adam çok akılsız.

*Buraya hiç gelmedi. *Çalışmaktan hiç usanır mı?

(usanmaz)

AKLINDA BULUNSUN...

**Bir cümle biçimce olumlu anlamca olumsuz olabilir. Bu işin içinden çık çıkabilirsen.(çıkamazsın)

Hiç bu karda kışta maç yapılır mı?(yapılmaz)

Ne arayan var ne soran. (yok)

**Bir cümle biçimce olumsuz anlamca olumlu olabilir. Söylediklerinizi anlamıyor değilim.(anlıyorum)

Anlattıklarında doğruluk payı yok değil. (var)

Sen çağırırsın da ben gelmez miyim?(gelirim)

c. Soru Cümlesi: Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan yani karşılığında bir cevap beklenen cümlelerdir. Soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları ve soru edatı (mı, mi, mu, mü) cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır.

*Bu soruyu **hangi** yoldan çözeceksin?

*Davet etsek bizim eve gelir **mi** dersiniz?

***Kim** demiş sulara vurulmaz perçin?

***Nasıl** geçti habersiz o güzelim yıllar?

AKLINDA BULUNSUN...

İçinde soru sözcüğü bulunduğu halde soru anlamı taşımayan, cevap beklemeyen cümlelere "sözde soru cümlesi" denir.

*Onu tanımaz mıyım?(tanırım)

*Bir çay daha alabilir miyim?

*Böyle bir hatayı nasıl yaparsın?

BİL BAKALIM?

Sanki sen beni çok iyi **anladın**. (Biçimce olumlu anlamca olumsuz.)

İnsan böyle bir yeri **gezmez mi?** (Biçimce olumsuz anlamca olumlu.)

d. Ünlem Cümlesi: Bir duyguyu, bir coşkuyu, bir heyecanı dile getiren cümlelerdir.

*Tüh, nasıl unuttum! *İmdat, kurtaran yok mu!

AKLINDA BULUNSUN...

Anlamlarına göre cümleleri, yüklem aldığı kipi ekine göre çoğaltabiliriz.

Emir Cüm.: Valizleri odaya **çıkartın.**

İstek Cüm.: Bu akşam yemeği dışarıda **yiyelim.**

Gereklilik Cüm.: Yarın erkenden **uyanmalıyım.**

2. YÜKLEMİNİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

Bir cümlede çekimli fiiller ya da isim ve isim soylu sözcükler yüklem olabilir. Bu nedenle yüklemnin türüne (çeşidine) göre cümleler ikiye ayrılır:

a. Fiil (Eylem) Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiil olan cümlelerdir.

*Bu kazağı değil, kırmızı olanı tercih ederim.

*Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle.

b. İsim (Ad) Cümlesi: Yükleme isim ya da isim soylu bir sözcük olan cümlelerdir. Bu sözcükler, ek fiil olarak yüklem olur.

*Bu yaşlı kadın, olayın tek tanığıymış.

*Çalışmak, başarının temelidir.

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Fiilimsilerin yüklem olduğu cümleler isim cümlesi kabul edilir.

*Bu ödülü hak edenler, çalışanlardır.

*Yapabileceğiniz tek şey, sabretmektir.

3. YÜKLEMİNİN YERİNE GÖRE CÜMLELER

a. Kurallı (Düz) Cümle: Yüklemi sonda bulunan cümlelere kurallı cümle denir. Diğer öğelerin yeri önemli değildir.

*Günler günleri, aylar ayları kovaladı.

*Acı patlıcanı kırağı çalma.

b. Devrik (Kuralsız) Cümle: Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir.

*İki kapılı bir handa, gidiyorum gündüz gece.

*Gezer bağdan bağa, çoban çeşmesi.

c. Eksilteli Cümle: Yüklemi bulunmayan cümlelerdir. Bu cümlelerde yargı tamamlanmamıştır.

*Ötelere doğru bakınca köyler, bacası tüten evler... *Atın dorusu, yiğidin delisi...

BİL BAKALIM?

*Hayatta çalışmaktan hiç korkmadım ama yaşlanmak zor iş. (isim cümlesi) *Her gün yeniden kurulan dünyaya biraz daha eskimiş olarak uyanıyor (fiil cümlesi) kendi içinde insan.

2017/YGS

Yapılarına göre cümlelere geçmeden önce "temel cümle" ve "yan cümlecik" kavramları üzerinde durmak gerekir.

Temel Cümle: Cümlede asıl yargıyı belirten bölümdür. Yüklem, bir cümlenin temel cümlesidir diyebiliriz.

*Uzun ve çetin bir kış mevsiminin ardından doğa uyanıyordu.(temel yargı)

Yan Cümlecik: Temel cümleyi tamamlayan yardımcı yargı(lar)dır. Yan cümlecik genellikle "fiilimsi"nin bulunduğu bölümdür. Fiilimsi haricinde yan cümlecik temel cümleye "şart kipi", "ki bağlacı" ve "doğrudan aktarılan cümleler"le bağlanır.

* Akacak kan damarda durmaz.
(yan yargı)

4.YAPILARINA GÖRE CÜMLELER

a. Basit Cümle: Bir tane yüklemi bulunan, içinde yan cümleciği olmayan cümlelerdir.

*Tatlı dil yılanı deliğinden çıkartır.(tek yargı)

*Kalem, kılıçtan keskindir. (tek yargı)

b. Birleşik Cümle: Bir yükleme bağlı yardımcı yargıların yani yan cümleciklerin bulunduğu cümlelerdir.

Bu cümleler, yan cümleciğin niteliğine göre dörde ayrılır:

I. Girişik Birleşik Cümle

II. Şartlı Birleşik Cümle

III. İlgî Cümlesi

IV. İç İçe Birleşik Cümle

I. Girişik Birleşik Cümle: Yan cümleciğin temel cümleye "fiilimsi" ile bağlandığı cümlelerdir.

*Erken kalkan yol alır.

*Otobüs Ordu'ya varınca gözlerimi açıyorum.

AKLINDA BULUNSUN...

Bir cümlede birden fazla yan cümlecik bulunabilir.

*Yetkilileri görünce koşarak yanlarına gittim.

*Unutulan eşyaları yoğunluk azalınca depoya kaldırıyoruz.

BUNU SAKIN UNUTMA!!!

Bir cümlede yüklem fiilimsi ise ve bu cümlede yüklemden başka fiilimsi yoksa cümle girişik birleşik cümle olamaz.

*Benim için en güzel etkinlik fotoğraf çekmektir.

*Zafer elbette inananlarıdır.

II. Şartlı Birleşik Cümle:

Yan cümlecüğün temel cümleye "-sa, -se" şart kipiyle bağlandığı cümlelerdir.

*Seni ararsa ona kızdığımı söyle.

III. İlgî Cümlesi (ki'li Birleşik Cümle):

Yan cümlecîğîn temel cümleye "ki bağlacı"yla bağlandığı cümlelerdir. İlgî cümlelerinde yan cümlecik, çekimli bir fiille kurulur. Bu cümlelerde temel cümle "ki bağlacı"ndan önceki kısımdır.

*Öyle bir bağırdım ki sesimden ben bile ürktüm.

IV.İç İçe Birleşik Cümle:

Temel cümlenin içine başka bir cümlenin girmesiyle oluşan birleşik cümlelerdir. Başka bir deyişle bu cümleler, bir cümlenin herhangi bir görevle başka bir cümlenin içinde yer aldığı cümlelerdir.

*Adam; arkadaşına, sen bu işe karışma, dedi.
(iç cümle)

c. Sıralı Cümle:

Birden çok cümlenin virgül ya da noktalı virgülle art arda sıralanmasıyla oluşan cümlelerdir.

*Bugüne kadar birçok kitap okudum, okuduğum her kitabın üzerine notlar aldım.

*İnsanlar, zaman zaman aceleci davranırlar; bundan dolayıda pişmanlık duyarlar.

AKLINDA BULUNSUN...

Sıralı cümlelerde öge ortaklığı bulunursa bu cümleler, bağımlı sıralı; öge ortaklığı bulunmazsa bağımsız sıralı cümle olarak adlandırılır.

* Bu şarkıyı ilk kez dinledim, çok beğendim.

Ortak nesne

yüklem

yüklem

* Dışarı çıktım, sokakta kimsecikler yoktu.

Ort. zarf tüm. Yüklem

yüklem

d. Bağlı Cümle:

Birden fazla cümlenin bağlaçla birbirine bağlanması ile oluşan cümlelerdir.

*Sizi aradım fakat telefonlarınız kapalıydı.

*Söylediklerinizi alamam çünkü fazla vaktim yok.

*Hem spor yapıyor hem de düzenli besleniyor.

AKLINDA BULUNSUN...

Bağlı cümlelerde öge ortaklığı bulunursa bu cümleler, **bağımlı bağlı**; öge ortaklığı bulunmazsa **bağımsız bağlı** cümle olarak adlandırılır.

*Kasabada beş ay kaldı ama kasabanın insanları onu benimseyemedi. (bağımsız bağlı)

*Köydeki insanlar erkenden uyurdu çünkü sabah yürüyüşe beklerdi. (bağımlı bağlı)

BİL BAKALIM?

(I) Gül kokusu bana hep çocukluğumu hatırlatır. (II) Babam Akdeniz'e yaptığı seyahatlerinden her dönüşünde tenekeler dolusu gül reçeli getirirdi. (III) Sabahın erken saatlerinde uykulu gözlerle onu karşıladığımızda algıladığımız ilk şey, evin içini saran gül kokusu olurdu. (IV) Kahvaltı soframız birkaç çeşit gül reçeliyle bezenir, gül reçellerinden hangisinin daha güzel olduğu konusunda sohbetler edilirdi. (V) Yıllar sonra Gül Festivali için Isparta'ya gittiğimde çocukluğumun gül kokulu günleri gözlerimin önünde canlanıverdi.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili olarak aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümle, yüklemi geniş zamanlı basit bir cümledir.
- B) II. cümle, içinde zarf tümleci olan birleşik bir cümledir.
- C) III. cümle, kurallı bir fiil cümlesidir.
- D) IV. cümle, olumlu ve sıralı bir cümledir.
- E) V. cümle, yüklemi sürerlik fiiliyle oluşturulmuş girişik bir cümledir.

CEVAP:E

(2012-YGS)